

บรรณานุกรม

- จวน เกรื่อวิชฌยาจารย์ (2537) “วิถีชีวิตชาวมอญ” กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์เมืองโบราณ _____ . (2548) *ประเพณีมอญที่สำคัญ* กรุงเทพมหานคร พิมพ์ครั้งที่ 2
ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร (องค์การมหาชน)
- จินดา มาไข่ (2539) “วัฒนธรรมเกี่ยวกับการเกิดและการบริหารทารกโดยหมอดำเฆของชาวตำบลนาตุง อำเภอกวนขนุน จังหวัดพัทลุง” วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ภาคใต้
- ไฉน สนสกุล (2535) “การชำระชาติพันธุ์และการผสมกลมกลืนของชาวมอญ : ศึกษาเฉพาะกรณีชุมชนมอญบางขันหมาก จังหวัดลพบุรี” วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ณัฐประวีณ ศรีทรัพย์ (2537) “การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมและการชำระเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชาวมอญ : ศึกษากรณีชุมชนมอญบ้านลัดเกร็ด ตำบลเกาะเกร็ด อำเภอกาญจนบุรี” วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- พระปัญญาวุฒิ วุฑโโก (รุมรามัญ) (2550) “มอญบางขันหมาก” วันรำลึกชนชาติมอญ จ. ลพบุรี
- พัลลภ สุริยกุล ณ อยุรยา (2542) “เอกลักษณ์ทางวัฒนธรรม และการเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมของชาวมอญ : ศึกษากรณีหมู่บ้านเจดีย์ทอง ตำบลคลองควาย อำเภอสามโคก จังหวัดปทุมธานี” วิทยานิพนธ์หลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชา มานุษยวิทยา คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- รัชดาวัลย์ จันทวงศ์ (2538) “การศึกษาวัฒนธรรมชาวไทยเชื้อสายรามัญ ตำบลสลู อำเภอบ้านแพระ จังหวัดชุมพร” วิทยานิพนธ์หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกไทยคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
- ส. พลายน้อย (2544) *เล่าเรื่องพม่ารามัญ* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์แพรวพิทยา
- สมเด็จพระยาจักรีราชานุภาพ (2545) *พงศาวดารเรื่อง ไทยรบพม่า* กรุงเทพมหานคร สำนักพิมพ์มติชน
- สุภรณ์ โอเจริญ (2541) *มอญในเมืองไทย* กรุงเทพมหานคร สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

- สุภาพร มากแจ้ง (2540) “การศึกษาวิถีชีวิตมอญบางขุนเทียน “มอญบางกระดี่” ศูนย์ศึกษาและ
ปฏิบัติการศึกษาเพื่อพัฒนาท้องถิ่น ภาควิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏธนบุรี
- สุจริตลักษณ์ ดีผดุง พรทิพย์ อุสุภรัตน์ ประภาศรี คำสอาด (2542) “สารานุกรมกลุ่มชาติพันธุ์มอญ”
สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาชนบท มหาวิทยาลัยมหิดล
- สมนึก มอญคะ (2550) “ชุมชนมอญบางกระดี่ มอญกลุ่มสุดท้ายของเขตบางขุนเทียน”
กรุงเทพมหานคร
- สุนีย์ ศรณรงค์ (2537) “คดีชาวบ้านชนชาวไทยรามัญจากตำบลเกาะเกร็ด อำเภอปากเกร็ด
จังหวัดนนทบุรี” โครงการศึกษาวิจัยศิลปวัฒนธรรม ศูนย์ศิลปวัฒนธรรม
วิทยาลัยครูสวนสุนันทา
- องค์ บรรจุน (2552) *ต้นธาร วิถีมอญ* แพรวสำนักพิมพ์ กรุงเทพมหานคร
- อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพศาสตราจารย์เกียรติคุณ นายแพทย์สุเอ็ด คชเสนีย์ (2551)
กรุงเทพมหานคร เท็คโปรโมชัน แอนด์ เอ็ดเวอร์ไทซ์ซิ่ง
- อลิสรา รามโกมุท (2542) *เกาะเกร็ด : วิถีชีวิตชุมชนมอญริมน้ำเจ้าพระยา* กรุงเทพมหานคร
กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์ กรมศิลปากร
- อระระโท โอชิมา (2536) “ชีวิต พิธีกรรมและเอกลักษณ์ทางชาติพันธุ์ของคนมอญในเมืองไทย
กรณีศึกษาในเขตอำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี” วิทยานิพนธ์หลักสูตรสังคมวิทยา
และมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล คณะสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
- อาภา ศรีสงคราม (2543) *วัฒนธรรมพื้นบ้านเกาะเกร็ด* โปรแกรมหาวิชาภาษาไทย คณะ
มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ สถาบันราชภัฏจันทรเกษม

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

แบบสัมภาษณ์ และรายชื่อกลุ่มตัวอย่าง

แบบสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างประเภทผู้ชำนาญ
เรื่อง ประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรก

.....

ส่วนที่ 1 ประวัติส่วนตัว

ชื่อ.....นามสกุล..... อายุ.....

ที่อยู่.....

.....

อาชีพ.....

ส่วนที่ 2 คำถาม

1. ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี มีประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรก อะไรบ้าง (เจาะลึกถึงประเพณีและความเชื่อเกี่ยวกับการตั้งครรภ์ ประเพณีและความเชื่อเกี่ยวกับการคลอดบุตร และประเพณีและความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงเด็ก) รวมทั้งมีประเพณีและความเชื่อต่าง ๆ มีที่มาอย่างไร
2. ประเพณีและความเชื่อ รวมถึงพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับการตั้งครรภ์ การคลอดบุตร และการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรก มีขั้นตอน และการปฏิบัติอย่างไร รวมทั้งมีเหตุผลอะไรในการปฏิบัติ
3. ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านกระดี ยังมีการยึดถือ และปฏิบัติตามประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรกอยู่หรือไม่ อย่างไร
4. ประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรก มีการเปลี่ยนแปลงไปหรือไม่ อย่างไร I
5. สาเหตุของการเปลี่ยนแปลงในข้อ 4 เกิดจากอะไร

แบบสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างประเภทคุณแม่ หรือผู้กำลังมีบุตรอายุไม่เกิน 5 ปี
เรื่อง ประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรก

ส่วนที่ 1 ประวัติส่วนตัว

ชื่อ.....นามสกุล..... อายุ.....

ที่อยู่.....

คุณแม่ของ ค.ช./ค.ญ..... อายุ.....

ส่วนที่ 2 คำถาม

1. ในระหว่างที่ท่านตั้งครรภ์ และคลอดบุตร ท่านมีการปฏิบัติตามประเพณีและความเชื่อของชาวมอญเกี่ยวกับการตั้งครรภ์และคลอดบุตร หรือไม่อย่างไร รวมทั้งเหตุผลในการปฏิบัติหรือไม่ปฏิบัติ
2. มีประเพณีและความเชื่อเกี่ยวกับการตั้งครรภ์และคลอดบุตรใดบ้างที่ท่านยังปฏิบัติตามอย่างเคร่งครัดและประเพณีและความเชื่อใดบ้างที่ท่าน ไม่ได้ปฏิบัติตาม (ระบุเหตุผล)
3. ท่านมีการปฏิบัติตามประเพณีและความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรกหรือไม่อย่างไร รวมทั้งเหตุผลในการปฏิบัติ หรือไม่ปฏิบัติ
4. ท่านให้ความสำคัญกับการปฏิบัติตามประเพณีและความเชื่อเกี่ยวกับการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรกหรือไม่ อย่างไร
5. ท่านมีความคิดเห็นอย่างไรเกี่ยวกับประเพณีและความเชื่อในการเลี้ยงเด็กช่วงขวบปีแรก

รายชื่อกลุ่มตัวอย่างประเภทผู้ชำนาญการ

1. คุณรัชชัย มอญคะ ผู้อำนวยการศูนย์ศิลปวัฒนธรรมมอญ อายุ 34 ปี
2. คุณสมชัย สังข์ทอง รองประธานชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ อายุ 46
3. คุณมณฑา แจ็งสว่าง อายุ 68 ปี
4. คุณนพ สังข์ทอง อายุ 62 ปี
5. คุณสมชัย อุ่มยี่นยง อายุ 45

รายชื่อกลุ่มตัวอย่างประเภทคุณแม่หรือผู้กำลังมีบุตรอายุไม่เกิน 5 ปี

1. คุณนภาพพร มอญคะ อายุ 32 ปี มีบุตรอายุ 1 ขวบ 6 เดือน
2. คุณเกศนีย์ เป็ยมาลัย อายุ 34 ปี มีบุตรอายุ 1 ขวบ 7 เดือน
3. คุณเป็ล แจ็งสว่าง อายุ 30 ปี มีบุตรอายุ 10 เดือน
4. คุณวรรณภา ล่อสาลี อายุ 27 ปี มีบุตรอายุ 1 ขวบ 3 เดือน
5. คุณบุญรอด คำวังนัง อายุ 26 ปี มีบุตรอายุ 1 ขวบ 2 เดือน
6. คุณสงกรานต์ ศักดิ์บริบูรณ์ อายุ 30 ปี มีบุตรอายุ 5 ขวบ
7. คุณสังเวียน เนียนศรี อายุ 28 ปี มีบุตรอายุ 2 ขวบ 6 เดือน
8. คุณศิรินา สังข์ทอง อายุ 28 ปี มีบุตรอายุ 3 ขวบ
9. คุณวันเพ็ญ สังข์ทอง อายุ 27 ปี มีบุตรอายุ 5 เดือน
10. คุณน้อย อุ่มยี่นยง อายุ 29 ปี มีบุตรอายุ 9 เดือน

ภาคผนวก ข
พิธีโกนจุก

ประเพณีการโกนจุก

ชาวมอญชุมชนหมู่บ้านบางกระดี่ในอดีตและปัจจุบันนิยมให้เด็กไว้จุก ไว้เปีย ตั้งแต่เด็กอายุได้ประมาณ 3 เดือน โดยโกนผมรอบ ๆ ข้างออก แล้วทำเป็นจุกไว้กลางกระหม่อม ซึ่งถ้าเป็นเด็กผู้หญิงจะไว้จุก ไว้ผมปล่อยให้ยาวและมัดจุกไว้ตรงกลางกระหม่อมก่อนมาด้านหน้า ส่วนบริเวณอื่นโกนทั้งหมด และถ้าเป็นเด็กผู้ชาย จะไว้ผมเปียเฉพาะตรงขวัญ ซึ่งเป็นส่วนตรงกลางที่ก่อนมาทางด้านหลัง ส่วนบริเวณอื่นโกนทั้งหมด ดังนั้นเมื่อเห็นเด็กไว้จุก ไว้เปีย จะแยกได้ทันทีว่าเป็นเด็กผู้หญิงหรือเด็กผู้ชาย ซึ่งเด็กผู้ชายจะเรียกว่า “เปีย” เด็กผู้หญิงจะเรียกว่า “จุก”

เด็กชาวมอญเมื่อโตเข้าสู่วัยรุ่นตอนต้น คือ ผู้หญิงอายุ 11 ปี ผู้ชายอายุ 13 ปี ก็จะมีการเตรียมพิธีโกนจุก เพราะเป็นพิธีกรรมที่บ่งบอกถึงการก้าวผ่านจากวัยเด็กเล็กไปสู่เด็กโต ในการโกนจุกนั้นชาวมอญเชื่อว่าการโกนจุกจะต้องโกนในระหว่างที่เด็กมีอายุเป็นเลขคี่และมีข้อห้ามว่า หากเด็กที่อายุระหว่าง 7, 9, 11, 13 ปี ครบอายุที่จะโกนจุก แต่หากมารดาของเด็กอยู่ในระหว่างการตั้งครรภ์ เด็กคนนั้นจะยังไม่โกนจุกไม่ได้ เพราะเป็นความเชื่อมาตั้งแต่บรรพบุรุษ กลุ่มตัวอย่างให้ข้อมูลว่า หากจัดพิธีโกนจุกในระหว่างที่แม่เด็กตั้งครรภ์จะทำให้ไม่สะดวก เพราะการจัดงานพิธีโกนจุกเป็นเรื่องสำคัญ ต้องเตรียมการหลายอย่างจะทำให้หญิงตั้งครรภ์เหน็ดเหนื่อย เป็นกังวลและอาจจะเป็นอันตรายได้ รวมทั้งจะทำให้เสียพิธีมงคลได้

ทั้งนี้หากเด็กสามารถโกนจุกได้โดยไม่ติดขัดใด ๆ พ่อแม่ ญาติผู้ใหญ่จะหาฤกษ์ยามยามดี เพื่อทำพิธีโกนจุกให้เด็ก หลังจากนั้นก็จะจัดตกแต่งสถานที่สำหรับงานมงคล ซึ่งในการจัดพิธีโกนจุกนั้นจะขึ้นอยู่กับฐานะของครอบครัวว่าจะจัดอย่างไร โดยจะต้องจัดเตรียมสถานที่ประกอบพิธีให้เรียบร้อย เตรียมอาหารสำหรับเลี้ยงพระภิกษุสงฆ์และผู้มาร่วมงาน เตรียมการแต่งกายให้เด็ก และเตรียมอุปกรณ์ที่ใช้เกี่ยวกับพิธีรดน้ำเด็ก โกนผมจุก โดยมีหม้อน้ำมนต์ ผิวมะกรูด ผักส้มป่อย (ผักส้มป่อยช่วยขจัดรังแคและทำความสะอาดผมและหนังศีรษะได้ดี) ใบเงินทอง หนุ้าแพรกใส่ในหม้อน้ำมนต์ มีดโกน กรรไกร ใใส่พานไว้ หากเป็นเด็กชายให้เตรียมสมุดดินสอวางบนพานที่มีใบบัวรองรับ เพื่อโตขึ้นจะได้เล่าเรียนฉลาดหลักแหลม หากเป็นเด็กหญิง เปลี่ยนเป็นเข็ม ค้ายแทน เพื่อโตขึ้นจะได้เป็นกุลสตรี แม่บ้านแม่เรือน และเจ้าภาพจะต้องเตรียมเชิญบุคคลที่จะโกนผมเด็ก

1. ขั้นตอนของพิธีโกนจุก

1.1 งานวันสุกดิบ

ก่อนถึงเวลาพระสงฆ์จะมาเจริญพระพุทธมนต์ในตอนเย็น ให้เด็กอาบน้ำ แต่งตัวให้พร้อม โคนผมรอบจุกให้หมด ปักปิ่นที่จุกและสวมมาลัยรอบจุก บางบ้านจะใช้แหวนทอง กรอบจุก แล้วให้เด็กนั่งหน้าแถวพระสงฆ์ที่เจริญพระพุทธมนต์ ข้างหน้าเด็กเป็นโต๊ะวางพานมงคลซึ่งเป็นสายสิญจน์ที่ทำเป็นวงขนาดสวมหัวเด็กได้พอดี หลังจากประธานจุกรูปเทียนบูชาพระรัตนตรัยและรับศีลแล้ว พระสงฆ์เริ่มเจริญพระพุทธมนต์ ประธานสวมด้ายมงคลที่ศีรษะเด็กทันที แล้วเอาด้ายสายสิญจน์ที่พระจับอยู่นั้นมาคล้องที่หัวเด็กเมื่อสวมเสร็จก็ปลดออก โห่ร้องเอาชัยเป็นเสร็จพิธี

1.2 งานวันโกนจุก

เช้าวันรุ่งขึ้นให้เด็กนุ่งขาวห่มขาวแบ่งผมจุกเป็น 3 ปอย เอาใบเงินใบทองหญ้าแพรก แข่มทั้ง 3 ปอย เมื่อพระสงฆ์มานั่งที่พร้อมแล้ว ถึงเวลาฤกษ์ก็ลั่นฆ้องชัย 3 หน แล้วโห่ร้องเอาชัย พระสงฆ์สวดชยันโต ประธานเอาด้ายสายสิญจน์ที่พระจับมาวางรอบตัวเด็กและผู้ประกอบพิธีขณะที่พระสงฆ์สวดถึงบทว่า “สีเสปฐวิโปกขเร” ประธานในพิธีก็ตัดจุกเด็กปอยที่ 1 ญาติผู้ใหญ่ก็ตัดปอยที่ 2 พ่อแม่ตัดปอยที่ 3 และก็ให้ญาติสนิทกริบจุกกันถ้วนหน้า ในตอนนี้จะมีการยิงปืนด้วย 3 นัด แล้วมอบให้พระสงฆ์โกนศีรษะต่อจนหมด

เมื่อเด็ก โคนผมเรียบร้อยแล้ว เด็กจะออกไปนั่งประจำที่สำหรับรดน้ำมนต์ที่นอกชาน พ่อแม่ญาติพี่น้องและแขกรับเชิญที่ทยอยกันออกไปรดน้ำอวยพรให้เด็กอยู่เย็นเป็นสุข เจริญรุ่งเรืองเสร็จแล้วก็เปลี่ยนเสื้อผ้าชุดใหม่ กลับมานั่งหน้าพระสงฆ์และถวายภัตตาหารแด่พระสงฆ์ หลังจากพระฉันเสร็จแล้วก็ถวายเครื่องไทยทานพระสงฆ์อนุโมทนาจบแล้วเป็นเสร็จพิธี บางคนก็ทำพิธีบายศรีในตอนบ่ายซึ่งทำเหมือนกับพิธีขวัญเดือน โคนผมไฟ บางคนก็ไม่ทำขึ้นอยู่กับความสะดวกของเจ้าภาพ ผมจุกที่โกนแล้วนั้นห่อด้วยใบบัวหรือใบตองที่เตรียมไว้ ไปวางที่ศาลพระภูมิ หรือโคนไม้ หรืออาจจะใส่กระทงลงบายศรีลอยน้ำฝากแม่คงคาไป ก่อนจะลอยอธิษฐานขอให้เด็กมีความสุขความเจริญตลอดไป เป็นอันเสร็จพิธีช่วงเย็นก่อนวันงานที่เรียกว่า “วันสุกดิบ”

ข้อสำคัญของการจัดงานพิธีโกนจุก คือในวันที่จัดงานโกนจุก ต้องไม่มีสมาชิกในครอบครัวคนหนึ่งคนใดตั้งครรภ์ และจะต้องบอกญาติ ๆ ทุกคนให้มาร่วมงาน ร่วมรับรู้ จะจัด

งานเจ็บ ๆ ไม่ได้ และในวันงานจะต้องทำอาหารจากชนิดของสัตว์ที่ผีในครอบครัวของตนนับถือ
มาเช่นไว้ในงานด้วย เช่น ผีเต่า ผีไก่ ผีข้าวเหนียว เป็นต้น

122

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ	สุปราณี สีนวลน้อย
วัน เดือน ปี เกิด	9 ตุลาคม 2515
สถานที่เกิด	กรุงเทพมหานคร
ประวัติการศึกษา	ปริญญาตรี แขนงวิทยาศาสตร์นิเทศศาสตร์ สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
สถานที่ทำงาน	บริษัท ซี พี ออลส์ จำกัด (มหาชน)
ตำแหน่ง	รองผู้เชี่ยวชาญฝ่ายจัดการของที่ระลึก

